

Filosofi og immanens

Deleuze og Guattari om filosofiens nytte og mulighed som konstruktionisme

Sandheden er den, at filosofien aldrig åbent har antaget denne fortsatte skabelse af noget uforudseeligt nyt.

*Bergson*¹

Hvad er filosofi?

"Under alle omstændigheder har vi aldrig haft problemer vedrørende metafysikkens død eller filosofiens endeligt: det er omsonst, noget anstrengende vrøvl. I dag taler man om systemernes sammenbrud, men det er kun systemets begreb, der har forandret sig."²

Det er et urmoderne træk at problematisere filosofien, også når kritikken får et 'postmoderne' udtryk. Et kendt element i nyere filosofi er kritikken af forskellige former for installering af en transcendent sandhedsgarant, den store signifié eller et førsteprincip – ofte formuleret som et opgør med Filosofien overhovedet. Deleuze og Guattari har på deres måde været blandt de mest radikale i denne poststrukturalistiske modstand mod universalforklaringer – ikke mindst når de reproducerede sig i kritikkenes egne skoledannelser.

Deres position kan i denne forbindelse kontrasteres til to forskellige strategier inden for den filosofiske disciplin: På den ene side, 'ironisk' filosofisk, at betvivle eller afvise filosofien overhovedet som passé. På den anden side at 'dukke sig' og forskyde praksis på de filosofiske institutter til logik eller kvasi-teologi, dvs. under filosofiens navn de facto afgive filosofisk grund til uvedkommende. Deleuze og Guattaris kritik af dele af traditionen indebærer herimod hverken en antifilosofisk skepsis mod eller en indirekte prisgivelse af filosofien som sådan, men vil, i form af en nydefinition, være en uforbeholden bekræftelse af den filosofiske disciplins særegenhed, levedygtighed og nytte. En affirmativ nydefinition er samtidig destruktiv i forhold til tidligere definitioner, men 'totalopgø-

ret' med visse linier i filosofihistorien indebærer ikke en illusion om traditionsløshed. Det illustrerer bl.a. Deleuzes værkrække af originale klassiker-læsnings, der er selektive genoptagelser af andre linier i filosofihistorien – Dons Scotus, Leibniz, Hume, Kant, Marx og frem for alt Spinoza, Nietzsche og Bergson. De peger på en intens, 'klassisk', ontologisk ambition i en ikke-triviel kombination med den vilde og uortodokse tænkning, som han er kendt for i fællesværkerne med Guattari, under termer som f.eks. skizofreni, perversion eller flugtliniers opbrud fra dogmedannelse. I det sidste fællesværk *Hvad er filosofi?* kombineres deres radikale filosofi med det klassiske projekt. Man kunne sige at 'flugtlinierne' nu ikke mere orienterer sig modstandsstrategisk, men i de nye bestemmelser har taget ophold i filosofien selv som et af dens træk.

I det følgende skal der gøres rede for de centrale begreber og Deleuze og Guattaris implikationer i filosofideinitionen i *Hvad er filosofi?* Med det håb at løse op for deres af og til gådefulde stil og fritsvævende bestemmelser vil jeg foretage en sammenhængsorienteret, afklarende 'sympatisk' læsning, snarere end en kritisk og problematiserende, bl.a. ved at kontrastere med generelle idehistoriske positioner. Dette dels for at situere definitionen, dels for at få et centralt aspekt til at træde frem, idet det ser ud til, at deres bestemmelser næsten altid er 'hybrider' mellem og overskridelser af gængse par af konkurrerende positioner. På denne måde er kombinationer som 'klassisk og vildt' eller 'affirmation og kritik' ikke accidentelle, men emblemer på en gennemgående operation. Interessen er, hvordan disse opbrud hænger sammen i konsistente, positive definitioner, hvilke konsekvenser en sådan filosofi drager omkring virkelighedsopfattelsen, og hvordan en karakteristisk figur, her kaldt 'mødet', kommer til at fungere som overordnet greb i deres tænkning.

Først gennemgås den centrale term 'skabelse' og de enkelte dele af den formelle filosofidefinitions tre konstruktioner, begreb, immanensplan og begrebslig person. Videre skitseres, hvordan Deleuze og Guattaris filosofioptagelse implicerer mere end filosofien, nemlig dels giver et billede af, hvad tænkning generelt er, idet de inddrager kunst og videnskab, dels af hvad tænkning ikke er, illusioner og dogma. Endelig forholder deres filosofi sig til det materielle, til kaos og til Væren. Dette sidste felt kan ofte geråde ud i kvasi-mystik, så det er håbet, at det her fremtræder i forlængelse af filosofideinitionen, samtidig med at det kan vise rækkevidden og den nødvendige frygtløshed i Deleuze og Guattaris ambition med filosofien, helt dertil hvor filosofiens 'utænkte' rammer tanken.

Filosofi som skabelse

Filosofi defineres som skabelsen af begreber på et forudsætningsplan, immanensplanet. Den centrale udmelding i Deleuze og Guattaris affirmation af filosofien er her at sætte filosofien selv som netop 'affirmativ' i den aktive, nietzscheanske betydning – dvs. ikke 'konformt' bekræftende i forhold til noget allerede givet, men 'stærkt' bekræftende i form af at bidrage, at kunne sætte positivitet.

Skabelsestermen betyder helt basalt, at filosofien på linie med kunstneren sætter noget, begrebet, i verden, der ikke fandtes før. 'Skabelse' implicerer, at filosofi ikke kan forstås som en relation til noget evigt, hvad man kunne kalde en klassisk begrebsopfattelse. Tværtimod er det filosofiske begreb relativt til sine skabelsesomstændigheder, dvs. det er ligesom kunstværket både datérbart og signeret, og skabelsen af det finder sted ud fra en tradition og med en relation til sin tid.

At det skabte begreb er relativt til en filosof og en epoke betyder på den anden side ikke, at Deleuze og Guattari sætter de moderne kategorier om henholdsvis subjektivitet og historie i stedet for den klassiske vægtning af evighed. De forstår for det første ikke skabelse som 'romantisk' med reference til geni og subjektivitet; filosofi er ikke fornuften, der reflekterer og udtrykker sin indre lovmæssighed eller realiserer sig. Den ses som en ganske specifik disciplin, der kendes på, hvad og hvordan der skabes *inden for* den, snarere end på et udvendigt kriterium om et sæt 'filosofiske spørgsmål' til en særlig 'genstand' uden for den, Sandheden, eller et rationelt grundlag forud for skabelsen, Bevidstheden. Begrebet anskues tilsvarende 'håndværksmæssigt'; det har, som vi skal se, visse formelle træk, det kræver eksperimentering at skabe det, og det får som skabt en konkret genstandskarakter, der selv begynder at forme tanken og lede filosofiens arbejde. Der tilføjes dermed et ustyret, 'objektivt' element i filosofien frem for et subjektivt.

Filosofiens begreber sættes for det andet ikke som determineret af historien eller epoken eller i det hele taget præget af tvangsmæssighed. Essentielt er præcis tankens uforudsigelighed: det nye, den skaber, er virkeligt nyt til forskel fra enten at skulle være foregrebet i en determinerende førsteårsag, som da blot 'effektueres', eller være teleologisk indeholdt i et endeligt mål. Filosofisk tilblivelse skal altså hverken forstås i forhold til "begyndelsen" eller "slutningen", men som noget, der finder sted for egen regning, autonomt om end i kontakt med de konkrete omstændigheder, dét de kalder 'i midten'.

I stedet for et valg bundet tidsligt op mellem klassisk evighed og moderne historicitet foreslår de en rumslig, 'geologisk', model. Filosofihistorien ses som et

kompleks af geologiske strata, der lægger sig oven på hinanden, former sig efter de foregående, som samtidig forskydes eller dækkes og danner et foranderligt landskab, hvor gamle lag kan dukke frem på ny og nærheder skifte. Filosofien er tidslig, men ikke irreversibel, 'udødelig', men ikke evig.

Disse markeringer af filosofiens kreative væsen er et erklæret oprør mod en linie af filosofiopfattelser bundet til forestillingen om repræsentation af et transcendent niveau. At filosofi er skabelse, betyder, at den for det første ikke er (antik og middelalderlig) *kontemplation*, for det andet ikke (nytids) *refleksion*, og for det tredje ikke (senmoderne) *kommunikation*. Når disse tre generelle handlingstyper identificeres med tankens handling, opfattes begreber som Universalier, dvs. som 'noget' transcendent over og omfattende immanensen og garant for filosofien. Kontemplation producerer således en illusion om det store *Objekt* – Idéen eller Gud – som filosofien skal kontemplere. Refleksionens handling producerer *Subjektet*, en transcendens, som immanensen bliver egen-skab til. Og kommunikationen installerer den *Anden* som transcendent niveau, der emanerer inde fra fænomenernes verden, og som giver sig i filosofien som universel, kommunikativ fornuft. De tre idehistoriske epoker systematiseres under konstruktionismens synsvinkel som objektiv idealisme, subjektiv idealisme og intersubjektiv idealisme; filosofihistoriens 'tre store illusioner' om tænknin-gens væsen.

Det mentale objekt: begrebet

Når filosofi er skabelse af begreber, kan definitionen af et begreb ikke hentes udefra, dvs. fra hvad det er 'om'. Begrebet får en immanent definition, på linie med beskrivelsen af fysiske genstande. Det opfattes som en bevægelig konstruktion med særlige dimensioner, relationer og tilblivelsesmåde, som adskiller det fra f.eks. det videnskabelige udsagn eller den litterære komposition.

Et filosofisk begreb er altid en sammensætning af flere komponenter; også 'første-begreber' er sammensatte frem for primære og simple. F.eks. er Descartes' Cogito-begreb en ordning, der samler mindst tre elementer: at tvivle, at tænke og at være. Elementerne konjugerer i begrebets enhed, hvor delene dels lader sig genkende, uden at én af dem er 'styrende' eller grundlæggende, og dels bringes til at glide sammen i 'zoner', hvor de bliver uadskillelige og gensidigt definerende. Elementerne er derfor ikke givne trin i en lineær slutningsproces henimod en tvingende syntese, og de er heller ikke limet tilfældigt sammen ved konsensus som i sociale *doxa*. I begrebet opstår intensitet mellem elementerne, der sker med andre ord noget interessant mellem at være og at tvivle, når Des-

cartes skaber Cogito'et. Når begrebet fungerer, er disse tæthedzoner foranderlige, og begrebet kan uddybes og varieres, eller der kan slås kiler af andre elementer ind, der forandrer begrebets helhed – helt dertil, hvor der opstår nye begreber, som f.eks. det kantianske subjektbegreb.

Den gestus, der sammenfører elementerne, beskrives som "overflyvning". Tanken i begrebets form forestilles som en bevægelse, der lynhurtigt og afstandsøst smyger sig ad sine komponenter, som gennemløber den atter og atter ordinator, der afgrænser en kompleks kontur. Mangfoldigheden har derfor en endelig form; begrebet er et fragment, der aldrig kan gennemløbe alle tænkelige elementer uden at miste specificitet og konsistens og blive kaotisk. I denne forstand er det relativt. Men i konstruktivismens definition er det i et andet aspekt absolut. Overflyvningen, der samler begrebet, sker med "uendelig hastighed"; dvs. at elementernes meningsenhed bliver til i og med ordningen selv som en samtidig, gensidig henvisning. Begrebet 'arbejder med' i skabelsesprocessen, får et eget liv, hvori det former sig som netop *denne* enhed, netop denne måde at indgå i og betinge en given filosofis problemstilling. Begrebet fremstiller sig selv som sin genstand og bliver selvreferentielt som et 'mentalt objekt' uden et legemligt objekts ekstension, men med intensitet og intension. Det er erkendelse, men af sig selv, og dets mening er ikke en instans uden for det. I dette aspekt er begrebet absolut. Dets idealitet bliver altså samtidig en realitet, dvs. at det foruden at være pædagogisk idet vi erkender med det, selv bliver virkeligt, ontologisk. Descartes' 'Cogito' f.eks. har forløbere og forudsætninger, men det er ikke en henvisning til noget andet end Cogito'et selv. Med Cogito'et finder en ny 'begivenhed' (til forskel fra f.eks. et historisk faktum) sted: der opstår immateriel mening, som vi kan fatte, når vi følger begrebets bevægelse.

Inspirationen fra bl.a. Bergson, der forskød spørgsmålet om 'hvad væren er' til 'hvordan væren bevæger sig', viser sig hos Deleuze og Guattari, når de fornyer spørgsmålet til filosofien som væsen og bevægelse på samme tid. Begrebets både løse og intense karakter og den fremmedartede dynamiske term 'overflyvning med uendelig hastighed' skal, med bevægelsen som greb, muliggøre en konstruktivistisk forening af enhed og mangfoldighed, af absolut og relativt, af ontologisk og pædagogisk. Det er de to sidste aspekter, der for Deleuze og Guattari gør filosofien nyttig: *den skaber virkelighed* for os i form af autonome begrebslige begivenheder eller mentale objekter, og den er samtidig pædagogisk, fordi *den lærer os at fatte* tankens bevægelse og konsistens. Det er derfor, at "En filosofis storhed skal bedømmes ud fra de begivenheders væsen, som dens begreber gør os opmærksomme på, eller som den sætter os i stand til at udfinde gennem dens begreber." ³

Immanensplanet

Konstruktionen af et immanensplan er det andet element i filosofien og kan ses som Deleuze og Guattaris alternativ til de transcendentе begrundelser af begrebernes sammenhængskraft. Begreberne blev defineret som mentale objekter, der i sig selv er den virkelighed, de er erkendelse 'om' og ikke henviser til andet end netop dén ordning, som de selv udgør. Der er imidlertid ikke noget i definitionen af begrebet, der garanterer det forbindelser med andre begreber for at kunne give mening i en konsistent filosofi, så her behøver filosofien en anden konstruktion: optegnelsen af et konsistens- eller immanens-plan. Begreberne i en filosofi optegner sammen billedet af et ikke-begrebsligt forudsætningsplan og kan kun få liv som 'brolægninger' af et sådant plan, som et landskab, de bliver til i.

Begrebet eller begivenheden har uendelig hastighed, men er som afgrænset figur stadig en endelig og relativ bevægelse. Det må derfor finde sted i forhold til en absolut og dermed ubegrænset horisont, der ikke forskyder sig i forhold til 'iagttagere' eller 'objekter', men rummer dem som begreber og giver dem sammenhæng. I denne forstand er planet det samme som uendelig bevægelse; det river alt med sig. Et immanensplan har ikke noget 'udenfor', det er altomfattende, og hinsides dét kan en filosofi ikke tænke – det er dens før-filosofiske intuition, dens absolutte fundament. Immanensplanet som før-filosofisk grund er da ikke selv et begreb, men en komplementær konstruktion, der fremvises af og 'kalder på' nye begreber eller begivenheder. Begrebet er stadig en selvstændig og ikke en sekundær konstruktion i forhold til planet. Planet er dets horisont, men det giver sig til gengæld ikke andre steder end i den konkrete filosofis begreber, dvs. det er ikke 'før' i betydningen, at det skulle eksistere uden for den filosofiske tanke. Det kan ikke fattes i et enkelt begreb – da ville man ifølge Deleuze og Guattari misforstå væsensforskellen mellem plan og begreb og i stedet producere et Universalie – men kun i begrebernes bevægelige konstellationer: konstellationerne selv er det kortest mulige udtryk for planet.

Immanensplanet giver et billede af, ikke et begreb til, hvad det vil sige at tænke. På f.eks. oplysningsfilosofiens plan er tanken dét, der bevæger sig henimod 'viden', væk fra 'tro' (som er den negative bevægelse). Viden optræder på en filosofihistorisk ny måde, som viser sig, idet vi fatter eller praktiserer oplysningens nye 'vidensbegivenheder'. 'Viden' kan ikke begrundes uden for dette vidensplan – det er i positiv forstand selvbegrundende og kan kun problematiseres ved et 'spring' ind i et andet plan. Vi kan ikke komme bag om planet og gribe det, dvs. selvom vi har et begreb om 'viden', er det af en anden karakter end den immanente intuition om tanken som viden, der både indeholdes i hele op-

lysningsprojektet og indeholder det. Planerne er forskellige for f.eks. den græske tanke, oplysningen og senmoderniteten; – på sin vis er planerne forskellige fra filosof til filosof, fordi en original filosofi altid i et eller andet omfang vil optegne en ny begrebskonstellation, arbejde ud fra en ny intuition. 'Viden' er i konflikt med andre planers billeder af tanken, men som immanens- eller konsistensplaner er de alle absolutte.

Immanensplanet er ikke en 'metode' eller lignende, hvorfra begreberne kan afledes med nødvendighed, for en afledningsmetode ville altid allerede indebære et filosofisk begrebssæt og planet er førbegrebsligt. Planet lader snarere begreberne *resonere* ustyret med hinanden. Jo mere frugtbar og tæt en filosofi er, des flere resonanser og forbindelser vil der komme i stand på dens plan og optegne det. Når filosofien skaber konsistens på et immanensplan, er dens fornuft hverken objektiv, subjektiv eller intersubjektiv, men *kontingent*.

Begrebslige personer

Tanken er bevægelse og ikke et idégalleri; begrebet er dynamisk og ikke en abstraktion. Der skal derfor opfindes 'agenter' til at udføre eller udtrykke et begrebs særlige bevægelse: begrebslige personer. Begreberne behøver 'nogen' til at give deres begivenheder liv i forhold til planet, i en form, der 'insisterer' snarere end eksisterer, selvom de også er eksistensmodi. De begrebslige personer skaber begreberne, der tegner planets overflade. De kan være diskrete som Descartes' alt-betvivlende, skolastik-fornægtende 'Idiot' eller synlige som Nietzsches Zarathustra, og der er altid flere, f.eks. en negativ ledsager som 'Præsten'. Personen udtrykker fuldstændigt sit begrebs gestiske bevægelse. Som Zarathustra udtrykker begrebet 'kraft', udtrykker 'Præsten' begrebet 'ressentiment' og er som sådan absolut positiv – også dét, personen ikke kan eller ikke ved, er en del af dens positivitet som udtryk for begreberne.

Den begrebslige person er altså ikke filosofen selv eller Bevidstheden, men en opfindelse, hvori begreberne får udtryk. Filosofi er hos Deleuze og Guattari en famlen og en eksperimenteren, der må skabes i ensomhed, til forskel fra i et debatforum eller et universelt auditorium, men ved at introducere de begrebslige personer i deres definition peger de væk fra en 'geniets ensomhed'. Snarere er det en ensomhed i form af en jeg-spredning. Filosofen depersonaliserer sig, giver sig væk til andre stemmer, personer, grupper – hun eller han uddelegerer insisteringen på begreberne og deres billede af tanken til et galleri af heteronymer. I visionen om denne filosofiske plurale eller 'skizoide' stemmeføring genfindes ganske underspillet sporet fra Deleuze og Guattaris tidligere optagethed

af det 'skizofrene' som frigørende figur.⁴ Også forfatterparret bag *Hvad er filosofi?* er i denne forstand hinandens mellemmand, der blander stemmer.

Immanensplanets kontingente fornufts alternativ til 'de tre store illusioner' anviser intet direkte eller tvingende forhold mellem plan og begreb. Deres samstemthed formidles alene af de begrebslige personer, som igen er afhængig af planet og begreberne. Konjunktionen mellem de tre filosofiske konstruktioner – skabelsen af begreber, optegnelsen af et plan og opfindelsen af begrebslige personer – er altid bevægelig og ustabil eller i krise og filosofien vil hele tiden arbejde med problematiske steder i deres sammenpasning. De tre forskellige aktiviteterets gensidige afgrænsning af hinanden samles i et nietzscheansk inspireret begreb om filosofisk 'smag' som eneste regel. En sådan 'tvangfri' gensidig afpasning vil for Deleuze og Guattari være den eneste konsistente måde at danne en filosofi på, og det vil altid være måden, alle filosofier er blevet til på, uanset om de i deres begrebsverden vil hævde en metode, en vilje eller en fornuft som ophav.

Skabt og virkeligt

Med ideerne om filosofi som skabelse i form af tre elementære konstruktioner: begreb, plan og person, opstår en ny problemstilling omkring Væren, der samtidig fremviser et 'kritisk' ærinde i affirmationen. De tre idealismer implicerede som sagt, at givethed og uskabthed, ikke forandring og konstruktion, kendetegner virkelig Væren i dybeste forstand. I forlængelse af denne forestilling om det evige tolker idealismerne immanensen som en kobling mellem 'konstrueret' og 'uvirkeligt' i betydningen flygtigt og sekundært. Begrebets skabthed er imidlertid ikke simulakrøs, men reel hos Deleuze og Guattari. Det betyder på én gang, at et begreb er *virkelighed* til forskel fra afledt abstraktion eller generalisation, og at det må *blive til* gennem den filosofiske aktivitet og ikke er evigt. Hvor begreberne altså på den ene side, idealistisk, er blevet behandlet som repræsentationer af noget uskabt og på den anden side, filosofikritisk, er blevet behandlet som blot simulakre, fjerner Deleuze og Guattari begrebet fra forestillinger om transcendens med samme gestus, hvormed de beskriver dets nytte og udsigelseskraft. Filosofi defineret som konstruktivismen implicerer en central og usædvanlig definatorisk kobling af virkelighed og skabthed.

Skematisk kan man sige at koblingen af 'uskabt og virkeligt' i et evigt transcendent Universalie er bundet til den omvendte kobling af 'skabt og uvirkeligt' i de flygtige fremtrædelser. Det er dette kompleks, som f.eks. Derrida dekonstruerer indefra ved at synliggøre det 'højere' niveaus skjulte afhængighed af det

'lavere'.⁵ Deleuze og Guattari vil helt forlade komplekset ved at insistere på filosofiens status af 'skabt og virkeligt', nu sat over for 'uskabt og uvirkeligt', det ukreative og manipulerende. Denne nye modsætning, 'skabt-virkeligt' over for 'uskabt-uvirkeligt', er ikke længere en dialektisk eller hierarkisk afhængig relation, men fremstiller en entydig konflikt med konstruktivismens filosofi placeret over for "handelsuddannelsens tidsalders [...] absolutte katastrofe for tanken, uanset naturligvis hvad dens sociale goder måtte være set ud fra den universelle kapitalismes synsvinkel."⁶ Ikke alene kombineres begreberne på en ny måde, men formen for modsætning ændres.

Blandt andet Herbert Marcuse har kritiseret positioner, der, som Deleuzes, opererer affirmativt, for at blive konformistiske og status quo-bevarende, dvs. i sidste instans ude af stand til at forholde sig kritisk. Men den radikale affirmations anden side viser sig at være netop en kompromis- og dialektikløs kritik. Samtidig med den positive definition opstår skitsen af en uforenelig, negativ praksis og en sådan antagonisme er central for at forstå situeringen af enhver filosofi. Man kan, som de skriver, ikke filosofere uden at træde nogen over tæerne.⁷

Her ses Deleuze og Guattaris affinitet til Nietzsche, hvis værdiomvæltning benægter enhver fælles grund, som kunne give et neutralt debatrum for den traditionelle kritiks 'objektivitet'. Der er derfor ingen del af det vedtagne, som kan beskytte sig mod en omvæltning ved at anråbe et sådant transcendent niveau. Alt kan "kritiseres" – tankens forandring har ingen grænse.⁸ Af samme grund er de filosofiske slagsmål, debatten og diskussionen i bedste fald ligegyldige forsinkelser, i værste fald direkte saboterende for udviklingen af filosofisk tænkning, fordi de vil avle pseudo-problematikker holdt i live af magtspil, for-simplinger og dogmatik. Debattens form hviler på ideer om det universelle auditorium eller blot en dominerende social konsensus, der kan kritisere og samle tanken, og den kvæster den ('ensomme') eksperimenterende skabelse. En debat kan aldrig konfrontere det kaotiske usikre, aldrig skabe originalt. Kommunikationen i denne forstand er af det onde for Deleuze og Guattari, og desto mere fordi den for dem også tegner vores epoke i dag. Deres totale kritik vil væk fra det doksologiske, fra 'tanken for markedet', i et diskontinuert spring. Den kvalificerede samtale, 'konversationen', er snarere den udviklingsplads, hvor man både forstår hinanden, dvs. befinder sig på samme plan, hvor det giver mening (men ikke social 'holdning') at tale sammen, og samtidig ikke fuldstændig begriber dette plan, hvorved noget nyt kan genereres eller 'erfares' på det.

Hvordan en affirmativ 'kritik' opererer *inden for* det filosofiske felt, altså ikke rettet imod tankens ydre fjende, ses bl.a. af begrebsdefinitionen. At Deleuze og

Guattari ikke er subjektfilosoffer er ubetvivleligt; imidlertid går de ikke frem ved at anfægte f.eks. Cogito'et argumentatorisk, men ved på samme tid at omdefinere og bekræfte dets status af meningsfyldt begreb fra usammensat til sammensat, fra givet til skabt, fra primært overbegreb til begreb på linie med andre, fra stabil repræsentation af mening til dynamisk konstruktion af mening. Det bliver en immanent kritik af det transcendent overbegreb med udgangspunkt i en form for 'materiale-respekt', der minder om tilgangen til et kunstværk: 'hvordan er det sat sammen, hvordan fungerer det', snarere end 'hvad er intentionen bag'. Deres begrebsdefinition kritiserer således ikke 'udefra', men forsøger at danne begreber til, hvad et begreb er 'indefra'. Cogito-begrebet anerkendes som filosofi, men destrueres som transcendent.

At regne manglen på evigt, transcendent overbegreb som underminering af menings mulighed eller som relativisering af fundamentet til et givet 'kulturelt verdensbillede' formår ikke at bryde med den identitets- og repræsentationslogik, som Deleuze og Guattari vil undgå. Simulakret, det producerede uvirkelige, 'tanke for markedet', er blot refleksen af forestillingen om det uskabte virkelige, overbegrebet, men uden de tidligere filosofiers faktiske kreative storhed. Når de store encyklopædiske filosofiers 'evighed' ikke kan tilfredsstille vores nye problemstillinger, er der samtidig åbnet for et 'fald' ned i doksologierne, hvor de sociale dogmatikker overtager scenen fra begrebsskabelsen. Det er næsten en klassisk oplysningsdialektisk pointe, der her dukker op, men med en meget lidt oplysningsdialektisk optimisme, når Deleuze og Guattari stiller begrebet om virkelig skabelse op som alternativ og gør den trefoldige konstruktions selvbegrundelse til filosofiens krav og adelsmærke, ikke dens diskvalificering.

Tankens tre former

Det er ikke blot filosofien, men tanken som sådan, der ifølge Deleuze og Guattari er grundlæggende kreativ. Når filosofien skaber begreber og begrebslige personer på et immanensplan, er den én af tankens tre hovedformer, ligeværdig med videnskabens tænkning, der tilsvarende skaber funktioner og delobservatører på et referenceplan, og kunstens tænkning, der skaber rene sansninger og æstetiske figurer på et kompositionsplan. De tre discipliner har hver en absolut opgave, idet de skaber ny realitet, og en pædagogisk opgave, idet de med deres eksperimenteren i tanken lærer ikke-videnskabsfolk, ikke-kunstnere og ikke-filosoffer at tænke: videnskaben i form af at erkende referentielt, kunsten i form af at sanse kompositorisk og filosofien i form af at fatte ulegemlige begebenheder. Deres ligeværdighed er irreducibel, og deres definition er alene

kvalificeret positivt i den enkelte disciplin, som var den eneste – hvad den også som regel er i de konkrete skabelsesprocesser; – kunstnerens arbejde er fuldstændigt uafhængigt af filosofiens og vice versa. Ingen af de tre kan erstatte de andre, ingen af de tre kan intervenere dømmende i de andre discipliners praksis og selvforståelse, og alle har de et veldefineret væsen, som garanterer deres nytte, forskellighed og autonomi. Filosofien har altså intet krav på meta-refleksiv status. Dens begreber er immanente, kontingente og ikke universelle, og den står heller ikke i nogens tjeneste som 'teoretisk grundlag' for en given, f.eks. videnskabelig, praksis. Den er selv en praksis med sine specifikke skabelsesprocesser, -vilkår og -opgaver. Til gengæld er det alene filosofien, der kan skabe begreber – ingen anden disciplin kan intervenere på filosofiens gebet, og ingen kan angribe dens relevanskriterier med andre, videnskabelige eller kunstneriske, kriterier.

Den principielle adskillelse er ledsaget af muligheden for at interferere på forskellige måder.⁹ Væsentligt i Deleuzes egen filosofi er i høj grad netop at lade interferenser opstå og aflæse ligheder mellem figurer skabt på helt forskellige indre betingelser – f.eks. mellem en definition af en matematisk type rum, det riemannske rum, der implicerer "konstitutionen af små nabo-stykker, hvor afpasningen mellem dem kan ske på uendeligt mange måder", og rummet, som det fremstilles i moderne film, der "skrider frem som naboskaber; forbindelserne mellem ét lille stykke og et andet kan ske på uendeligt mange måder og er ikke afgjort på forhånd."¹⁰ Det afgørende er her, at ligheden mellem de to først kan konstateres uden fare for at reducere den ene til den andens afledning (eller et filosofisk begrebs afledning), når deres væsensforskellighed er slået fast.

At bekræfte filosofien ved at give den disse 'søstre' er samtidig en detronisering af dét, filosofien hidtil har hævdet sig ved. Ikke blot er den ikke selve den tvingende fornuft i form af kontemplation, refleksion eller kommunikation – den må desuden se sig sideordnet med felter, som den før troede sig hævet over qua tænkning. Til gengæld åbner udvidelsen af, hvad vi forstår som tænkning, for muligheden af interferenser, inspirationer og møder mellem disciplinerne, hvor hver stadig kan koncentrere sig om at udføre sin opgave så godt som muligt, uden at døje med selvforsvar eller kontrollforsøg over for de øvrige og uden at forsøge en sammensmeltning af det væsensforskellige.

De tre tankeformer kan til en vis grad ses som genbeskrivelser af de klassiske tre søstre: det Gode, (nu filosofien, for så vidt den for Deleuze og Guattari i høj grad drejer sig spinozistisk-etisk om at undgå illusionernes "slette følelser" og, som Foucault beskriver Deleuze, undersøge "livet uden fascisme"), det Sande (i naturvidenskabelig forstand) og det Skønne (i kunstens sansningsform). De

klassiske tre er imidlertid navne for evige begreber, ikke for aktivt skabende mentale handlinger, og de tænkes klassisk som nødvendigt forbundne, mens moderniteten omvendt betegner deres profanering og (ulykkelige) adskillelse. En stor del af moderne filosofi fra Descartes og frem har set filosofiens opgave som enten mægler mellem de to øvrige i betydningen leveringsdygtig i en grundlagsgivende enhedsteori, eller som legitimering og 'partner' for én af dem på skift i det romantisk-modernes bestandige ping-pong mellem (videnskabelig) oplysning og civilisationsprojekt på den ene side og (kunstnerisk) romantisk tilbagebængsel og civilisationskritik på den anden. Deleuze og Guattaris konstruktionisme afvikler både det klassiske og det moderne kompleks med deres principielle ligestilling af de tre som autonome, interfererende tankeformer. Man kan sige, at i stedet for at se filosofi, kunst og videnskab som enten 'nødvendigt forbundne' eller 'ulykkeligt adskilte' foreslår de at udøve disciplinerne som både 'lykkeligt adskilte' og 'forbundne uden nødvendighed'.

Immanensplanets værensimplikation

Hidtil har filosofidefinitionen været præsenteret som indre disciplinbeskrivelse, afgrænset i forhold til antagonismer og 'tankesøstre', men stadig formelt defineret. Det følgende skal antyde de underspillede ontologiske implikationer, som filosofidefinitionen har, specielt i kaos-forestillingen.

Deleuze og Guattaris kaosbegreb er ganske centralt, idet et immanensplan sammenlignes med en sigte, der rækkes ind i kaos og foretager et udvalg i det. Det er for det første i dette forhold til kaos, at filosofien adskiller sig fra holdningernes sfære og forbinder sig med videnskaben og kunsten som tankens tre store former. Immanensplanet, referenceplanet og kompositionsplanet må alle dykke ned i eller gøre indsnit i kaos for, med forskelligt sigte, at kunne skabe de forskellige typer ordninger ud af det, som kaos per definition ikke kan opretholde. Det er disse ordninger, for filosofiens vedkommende begrebet, der er den virkelighed, vi gennem dem lærer at kende.

Det er således for det andet, foruden ved kaos, i virkelighedsforholdet, at tankeformerne adskiller sig fra *doxa* og illusioner. Ligesom ordensforholdet i filosofiens ordninger er dobbelt – form, væsen og essens, men ingen tvingende lov – er kaosforholdet ambivalent. På den ene side må tanken konfrontere sig med kaos, hente sine træk fra det, lade sig føde ud af det. På den anden side er det en kamp med kaos, imod det kaotiskes uorden.

Kaos betegner en ren virtualitet, et både materielt og mentalt flux af uendeligt mange mulige tilstande. Kaos' bevægelser er uendelige, for så vidt de ikke er

begrænset af noget ydre og ikke er rettet mod en stabil tilstand. Enhver 'bestemmelse' i kaos forsvinder lige så hurtigt, som den dukker op. Det betyder, at bevægelserne kun opstår i og ved sig selv, for med uendelig hast at forsvinde igen, og at ingen bestemmelser kan forbinde sig med andre, f.eks. som årsag og virkning. Kaos gør blot kaotisk uden mindste konsistens. Den filosofiske tankes opgave er altså at dykke ned i et inkonsistent kaos, hente et udsnit ud af dets hastige bevægelser i form af et immanensplan og skabe konsistente begreber på dette planudsnit, som vi kan fatte.

Uanset en filosofis specifikke udvalg i kaos gør dens immanensplan som tankens billede krav på tanken som essentielt *uendelig bevægelse*. Dels danner planet ikke fundament som et evigt Universalie, men som tilblivelse, passage fra ikke-tanke til tanke. Dels er det en ubegrænset, absolut horisont for filosofien. Det er selvgivet, uden ydre, transcenderende årsag, og den forandring, der finder sted på det, er derfor ikke brud med dets væsen: dets væsen er netop brud og forskel, det er *i sig selv* forskelligt. 'Uendelig bevægelse' betegner således det selvbegrundende, absolutte og foranderlige i planets understrøm gennem begreberne. Begreberne forstås omvendt som små 'standsninger' af planets bevægelse ved at optegne intense steder af tankens billede, selvom de må etablere *deres* indre selvreference ved overflyvningens uendelige hastighed. Dét, den filosofiske tanke har til opgave at hente ud fra kaos, er således netop kaos' karakter af selvbegrundet, uendelig bevægelse – men nu *virkeliggjort* i den filosofisk skabte orden som mentalt konsistensplan. Filosofien fødes af kaos og skal med sine konstruktioner både fremstille det qua uendelig bevægelse og fjerne sig fra det for ikke at opløse sig i det.

Deleuze og Guattari går et skridt videre. Væren har to sider, der er ligeværdige og ureducerbare i forhold til hinanden: tanke og stof, *nous* og *fysis*. Tanken, også kunstens og videnskabens, er den ene side af Væren, og det er sådan, tænkningens nytte som skaber af virkelighed kan forstås. Tankeformernes forskellige mentale objekter, begreber, funktioner og sansninger, dukker op ud af virtualitetens kaos og bliver til, bliver virkelig mental Væren, om end på tre ganske forskellige måder.

At væren imidlertid udfolder sig i begge aspekter, betyder dels at der ingen niveauforskel er mellem tanke og stof, men at de befinder sig på samme plan, dels at de kan mødes. Kunsten og videnskabens tænkning har hver deres relation til det legemlige, dvs. deres forudsætningsplaner forudsætter også en særlig omgang med stoffet. Videnskaben fokuserer på endelighed (grænseværdier, tyngde osv.) og dermed fastholdelse på referenceplanet, kunsten skaber fortætning og vibration i det sanselige på kompositionsplanet. Filosofien gør imidler-

tid krav på de uendelige bevægelser. I forhold til stoffet betyder det, at filosofien ikke møder det i dets 'langsomhed', men som den anden side af værens uendelige bevægelse, af væren som stadig tilblivelse.

Samtidig med at hævde, at der væsentligt er to ligeværdige aspekter af væren, implicerer Deleuze og Guattari altså en ontologi, der insisterer på immanensens Enhed. Immanens er alene immanent i sig selv: der er intet andet plan over, bag eller omkring den, intet transcendensplan. Når immanensplanets billede af tanken er uendelig bevægelse, er bevægelsen både en frem- og en tilbage-bevægelse, der selv er 'målet' snarere end en progression fra et centrum udad. Tanken vil gå stoffet i møde, samtidig med at den fjerner sig bort fra det og bliver til tanke. Immanensplanets bevægelse er en *dobbeltbevægelse mellem værens stof og billedet af tanken*. Stof og tanke kan mødes på dette samme ene plan, og fordi Deleuze og Guattari insisterer på bevægelsens fortsatte dobbelthed, mødes de uden hierarki, uden syntese og uden at den ene reduceres til den anden som i en idealistisk, rationalistisk eller fysikalistisk tydning. Stoffet går ikke op i tanken eller i noget tredje, men folder sig sammen med den i planets uendelige, reversible frem-og-tilbage-bevægelser. "Når Thales' tanke springer op, kommer den tilbage som vand." Det er ikke en negation af tanken, men dens positive 'bliven-anden', dens tilblivelse. Tankebevægelsen vender tilbage som tanke, men må igen opgive en fast position og vende sig mod stoffet. Her forestilles en eksistensmodus, som kan foretage stadig større bevægelser væk fra de stivnede billeder af 'identitet', selv væk fra 'menneske' og indlade sig med verden på en ny måde. Mennesket kan selvfølgelig ikke blive til en klippe eller tænkes at opføre sig *analogt* med en klippe. Det er altid noget tredje, fjerde, femte – en hybriditet – der finder sted. Sådanne begrebslige begivenheder og de eksistensmodi, der udtrykker dem, udfordrer isolationen fra den 'verden', der er blevet et problem for 'mennesket'.

Filosofiens særlige berettigelse bliver i dette lys at lære os at fatte, at tanken er del af den radikale immanens, væren-som-tilblivelse. At den er det, kan kun udtrykkes ved at få værens uendelige bevægelse frem i en fattelig form: begreber på et immanensplan på en måde, så bevægelsen udføres af tanken, idet den selv skaber uendelige bevægelser, om end i mangfoldige, ofte rivaliserende og diskontinuerte variationer. Immanensplanets grundforudsætning om tanken som immanent i Væren adskiller således filosofien fra traditionel visdom og religions transcendensforudsætninger. Uden filosofiens indsnit i kaos kunne virtualiteten i sit aspekt af uendelig bevægelse ikke blive til, blive Væren og fattes. Med immanensplanets ontologiske implikation forener Deleuze og Guattari reelt en opfattelse af det ulegemliges fakticitet, hvori tanken kommer til sin ret,

med en lige så overbevist dennesidighed og materialisme.

Ren immanens

Der gives som sagt ingen begreber uden for immanensplanerne til at dømme 'det bedste' af dem. Alligevel ser Deleuze og Guattari de mange planer som specifikationer eller tilnærmelser til ét og samme plan: planet eller ren immanens uden indrømmelser til transcendens i nogen form. Det er med dette som fælles fundament, at filosofi adskiller sig fra visdom og religion.

Mens de filosofiske begreber, f.eks. Descartes' Cogito eller Nietzsches Kræfter, optegner deres respektive billeder af tanken, deres udvalg af uendelige bevægelser, så vil den rene immanens være disse dobbeltbevægelser alene. Men med ren immanens rammer noget utænkt ned i filosofisk tænkning. Deleuze og Guattari satte, at et før-filosofisk immanensplan udgjorde et møde mellem tankens og stoffets bevægelser. Fordi tanken netop ikke kan *beherske* stoffet eller verden idealistisk, kan den, som tanke, ikke gøre andet end at udveksle sig med stoffet, blive til ud af ikke-tanke. At tænke værens immanens som sådan ville være at strække tankens bevægelser af 'bliven-anden' til større og større udsving, til den yderste – og inderste – udveksling med stoffet. Tanken måtte fortabe sig uendeligt. "Det er det mest intime i tanken og alligevel det, der er absolut udenfor. Et udenfor længere væk end enhver ydre verden, fordi det er et indenfor, der er dybere end enhver indre verden: det er immanens."¹¹

Filosofiens opgave eller problem var som sagt at skabe konsistens ud af kaos' gøren-kaotisk. Samtidig skal dens tanke gribe netop dette træk af uendelig hastighed og bevægelse fra det kaotiske. Det betyder, at filosofien bestandigt må balancere mellem at blive opslugt af kaos, hvis dens konstruktioner mister intensitet og opløses, eller at forfalde til stivnet *doxa* og illusion hvis overflyvnin-gerne ikke er hurtige nok og ikke tør konfrontere netop kaos' uendeligt høje hastighed. Filosofien er i et permanent paradoks og må stræbe efter tilnærmelser til at tænke ren immanens. Illusioner opstår uundgåeligt, Universalier vil dukke op og lade en træt tanke hvile sig i *doxa*, bremse sig i noget, der ligner endegyldige forklaringer.

Deleuze og Guattari taler vel at mærke ikke ironisk om illusioner og virkelighed eller operer for en relativisme, der anerkender de andres 'illusioner' som 'virkelighed for dem'. De mener deres skelnen mellem illusion og virkelighed alvorligt. Illusion er ikke uden videre 'fejltagelse' eller 'tro', der negativt svarer til billeder af tanken som 'sandhed' eller 'viden'. Over for billedet af tanken som uendelig bevægelse og absolut horisont, sammenlignes illusionerne med en tå-

ge, der stiger op fra det selvsamme plan og så at sige blokerer udsynet til den absolutte horisont, dvs. bremser bevægelserne, lader tilblivelserne gå i stå og får filosofien til at vælge ufrugtbare tankebaner. Filosofier, der opgiver at fremstille sig absolut immanent for at rekruttere til en primær instans på et transcendent plan, som de kan fæstne deres begreber til, opgiver at skabe et tankesystem, der kan fremstille sin egen bevægelses hast og ubegrænsethed. Da væren selv er tilblivelse, forandring uden ydre årsag, dvs. radikalt immanent, blokerer filosofisk transcendens for at fatte filosofien selv som væren. Filosofiens tendens til illusioner bremser den i at udføre opgaven med at bekræfte væren aktivt ved at skabe sig selv som væren, dvs. være i form af tilblivelse. Filosofien kan kun anstrenge sig for at se de illusioner, der opstår i tanken og imødegå dem, selvom der samtidig vil dannes nye transcendentale blokeringer.

Ren immanens eller de rene uendelige frem-og-tilbage-bevægelser er således tankens utænkte såvel som dens fundament. Den utænkte grund betyder langt fra et 'billedforbud', tværtimod bliver Deleuze og Guattaris bud til filosofien snarere et 'billedimperativ'. Filosofierne i deres mangfoldighed bør se deres fornemste opgave i at *vis* deres utænkte forudsætning og dermed komme så tæt på den rene immanens som mulig, det vil sige søge at være i de uendelige bevægelser uden at bremse dem. Med andre ord handler det om at befinde sig i eller vise 'væren' i denne nye ontologiske horisont som essentielt tilblivelse og forandring.

Filosofiens ambition i en konstruktionistisk optik er dermed både 'epistemologisk', idet den skal søge at udtrykke tankens virkemåde og mulighed for at fatte, og i samme gestus 'ontologisk', idet den skal søge at nærme sig væren. Men nu i form af Deleuzes og Guattaris konstruktionismes 'tredje vej', når de nydefinerer det filosofiske projekt som værens-immanent skabelse. De giver i denne optik et bud på, at filosofien ikke er henvist til skak-mat-problematikker, hvor f.eks. modsætningsdialektikken er utilfredsstillende, men uundslippelig. Nyt kan faktisk skabes. Samtidig undgår de at svinge over i ignorance over for det (post-)moderne uskyldstab, fordi også tankens vanskeligheder og aporier tematiseres i immanensplanets crescendo i ren immanens.

Kontingent fornuft: væsen, opbrud og møde

Hvor 'stærke' udsagn om Væren hører til megen før-moderne, før-kritisk filosofi, optræder de her i forlængelse af en 'moderne' filosofi, for så vidt som Deleuze og Guattaris afvisning af Universalier er et generelt kritisk-moderne træk.

Det plejer imidlertid omvendt at være ledsaget af en skepsis mod de ontologiske projekter. Deleuze og Guattaris originalitet består i høj grad i etableringen af hybridformer mellem disse klassiske og moderne positioner i deres tænkning; et emblematiske træk ved en filosofi, der handler om netop tilblivelsen af det hybride, det nye.

Immanensplanet bliver deres måde at beskrive, at tanken har forbindelse med stoffet, uden at sige at den 'tænker stoffet', dvs. behersker og omslutter det idealistisk. Deleuze-kommentatoren Michael Hardt kalder Deleuzes ontologiske markeringer i tidligere værker for materialistiske, så vidt som de modgår en idealistisk prioritering af tanken over stoffet. Men i stedet for blot at vende hierarkiet om eller reducere det ulegemlige til det legemlige insisterer Deleuze og Guattari emphatisk på Værens dobbelte natur. Som i definitionen af de tre tankeformer bliver det centrale greb for at undgå et førsteprincip også her netop den positive væsensforskellighed af de to sfærer. Og filosofiens opgave bestemmes qua immanensplanet tilsvarende i figuren af 'reversibel udveksling' som den type orden, den skal bringe i stand mellem tanke og stof, hvor før var kaos.

En sådan 'kontingent fornuft' viser sig overalt i deres tænkning i den iøjnefaldende og tilsyneladende paradoksale kombination af på den ene side det tanke-mæssigt formede og distinkte og på den anden side det foranderlige og anti-determinerede.

Deleuze og Guattari hævder i tråd med det første træk på næsten gammeldags vis, at *der er forskel*. Ikke blot accidentelle forskelle, men væsensforskelle, både stejlt antagonistiske og ligebyrdige skel: væsensforskelle mellem tanken og stoffet, antagonisme mellem det markedsstyrede design, simulakret, og den ægte tanke-skabelse, væsensforskelle inden for tankeformerne mellem filosofi, kunst og videnskab, antagonisme inden for filosofien mellem idealistisk illusion og virkelig tilblivelse, og væsensforskelle inden for den vellykkede filosofi mellem konstruktionen af elementerne plan, begreb og person. De positive væsensbestemmelser er essentielle for det affirmative projekt, mens antagonistierne kan ses som affirmationens 'total-kritiske' side.

Ved siden af væsensbestemmelserne insisterer de på det nye, det uforudsigelige, det ustandselige opbrud fra faste ideer og frem for alt på bevægelsen af overgange og forandring mellem tilstande, idet væren *er i tilblivelse*. Tanken er uendelige tilblivelsesbevægelser, ligesom væren selv er den fortsatte forandring, absolut, immanent forskel.

Væsen og forandring optræder ikke som modsætninger, og understregningen af begge giver i denne læsning plads til en gennemgående figur, jeg kalder 'det tvangfri møde', konjunktionen eller den gensidige sammenpasning. Væ-

sensbestemmelserne er formelle og ureducerbare, men de muliggør et møde mellem autonome størrelser netop i kraft af deres mangel på fælles reference. Meningsfulde konstellationer kommer i stand som en gensidig indre organisering af flere elementer i konjunktioner; uden sikkerhed, uden kausalt hierarki, men ikke desto mindre til stede, når vi fatter ny mening. Denne møde-figur er impliceret, men ikke altid ekspliciteret, på alle niveauer i deres bestemmelser, fra begrebets både skabte og selv fremstillende sammenpasning af elementer på filosofiens 'mikro-niveau', over filosofidisciplinens mulighed for interferens med de øvrige skabende discipliner, til filosofiens møde mellem stof og tanke på 'makro-niveau'. Hver slags møde har funktioner, der betinger dets karakter, og dets vellykkethed kan aldrig afgøres på forhånd, men kun i afpasningens løbende frugtbarhed, opløsning eller stivnen. Det er et billede uden noget oprindelsespunkt eller noget slutresultat, som Deleuze og Guattari tegner, i form af denne kontingente fornuft.

'Mødet' er en 'hybrid' som en organisationsform, der afviser en tvingende orden uden at overgive sig til kaos. Forskellige versioner af det er samtidig, som det er fremgået, et gennemgående greb i deres filosofi for at opnå de hybride tredje-former, hvor de centrale pointer i deres tænkning kan placeres i forhold til traditionelle par af alternativer. Selve mødefiguren bliver da emblem på sigtet i deres tænkning: den konsistente og virkelige kontingens.

Testamente

Vi har nu set filosofidefinitionen, både de enkelte positive bestemmelser såvel som den baggrund i form af tidligere og utilfredsstillende alternativer, de træder op imod. Hvad filosofien *ikke* er, fremstår dernæst i fire skikkelser: for det første de andre tankeformer, med hvem den deler det basale forhold til kaos og Væren, specifikt moduleret i hver enkelt disciplin. Det er den positive afgrænsning. For det andet den negative afgrænsning mod det, der ikke deler dette kaosforhold, *doxa*, den tanke, der ikke kan opretholde farten. For det tredje det kaos, som ikke er afgrænsende, men som filosofien kæmper med som en ordningsgestus i 'mødets' kontingente form. Og endelig det 'indre – ydre' utænkte element i den filosofiske tanke selv, den rene immanens, der, ved at stille filosofien opgaven at 'vise', ikke tænke, immanensens dobbelte bevægelser, opfordrer den til at overskride sin tankes sfære.

Vi får i filosofidefinitionen på en måde Deleuze og Guattaris filosofiske testamente med en specifik begrebsskabelse, der i sig selv er et særligt indsnit og kalder på en særlig filosofisk etos. Hvad de ønsker, deres arvtagere vil virkelig-

gøre, er ikke blot 'en eller anden' af de uendeligt mange mulige konstruktioner, som fremtiden gemmer. Det konsekvente fokus på immanens peger henimod håbet om en forandring af epokens 'skamfulde' immanensplan, et nybrud i de begrebslige begivenheder, vi vil lære at fatte, og de begrebslige personer, der vil udtrykke dem i nye mulige eksistensmodi – dvs. kalde på etisk forandring. De har lagt deres filosofiske bud på filosofiens væsen til rette, så det kan pege på virkeliggørelsen af et bestemt ønsket immanensplan, et plan, der kan bekræfte den radikale immanens: "Problemet [hos Pascal og Kierkegaard omkring eksistensen af en begrebslig person, der tror på Guds eksistens. MB] ville ændre sig, hvis der var tale om et andet immanensplan. Det er ikke ham, der tror, at Gud ikke eksisterer, der da ville få overtaget, eftersom han stadig tilhører det gamle plan som negativ bevægelse. Men på det nye plan kunne det være, at problemet nu vedrører den, der tror på verden, ikke på verdens eksistens, men på dens muligheder for bevægelser og intensiteter til at lade stadig nye eksistensmodi fremkomme, tættere på dyrene og klipperne.¹² Det kan være, at troen på denne verden, på dette liv, er blevet vor vanskeligste opgave, eller en opgave for en endnu ikke opdaget eksistensmodus på vort immanensplan i dag. Dette er den empiriske omvendning (vi har så mange grunde til ikke at tro på menneskenes verden, vi har mistet verden, hvilket er værre end en forlovet, en søn eller en gud...). Ja, problemet har sandelig forandret sig."¹³

Noter

1. De Store Tænkere: *Bergson*. (København: Munksgaard 1996), p.214.
2. Gilles Deleuze og Felix Guattari: *Qu'est-ce que la Philosophie?*, Les Éditions de Minuit 1991. Artiklen er skrevet i anledning af den danske udgivelse af *Hvad er filosofi?*, i serien *Moderne Tænkere*, (København: Gyldendal, 1996) og citerer herfra. Citat p.27.
3. Op.cit. p.55.
4. F.eks. i det dobbelte hovedværk, *L'Anti-Œdipe* (1972) og *Mille Plateaux* (1980), der bærer fællestitlen *Capitalisme et Schizophrénie*.
5. Derrida har grundigt belyst og problematiseret dette symbiotiske og hierarkiske afledningsforhold, men brækker dets funktionsmåde op i henhold til en anden strategi end Deleuze og Guattari. Dekonstruktionen befinder sig bevidst *inden for* regimet og sætter sit affirmative projekt igennem som stadig forskydning og omvendning af dets betydninger. Det kan indebære en vis klaustrofobi, som Deleuze og Guattari undgår ved at insistere på, at tanken altid kan sætte nyt i verden. Om Derrida se Malene Busk, "Dødens spor hos Derrida" i Jacob Dahl Rendtorff (red.) *Individets Genkomst i litteratur, filosofi og samfundsteori* (Aalborg: NSU-Press, 1996), p.117-34.
6. Deleuze og Guattari: *Hvad er filosofi?*, p.31.
7. Se f.eks. diskussionen af dette i Michael Hardt: *Gilles Deleuze. An Apprenticeship in Philosophy* (Minnesota: University of Minnesota, 1993), p.115-117.

8. Andre tænkere, som i øvrigt også er Nietzsche-inspirerede, f.eks. Bataille, Derrida og til dels Heidegger, har beskrevet en lignende destruktiv figur af 'uforbeholden negation' (Derrida), der ikke som den hegelske 'bevarer, når den ophæver', men er fri til at føre 'negationen' helt igennem, idet intet felt principielt kan unddrage sig (transcendere sig). Hos de tre sidstnævnte er denne figur af uforbeholden opløsning på forskellig vis en dødsfigur, og den får derfor en anden funktion i deres filosofi end hos Deleuze og Guattari, hvor den snarere bekræfter en 'vitalisme' med muligheden for total kritik. Det kunne være frugtbart at sammenligne kollegerne Deleuze og Derrida i lyset af denne forskel.

9. De definerer konkret tre typer interferenser, som man kan se som udtryk for forskellig nærhedsgrad, der bringer dem fra 'væsensforskellige' i udgangspunktet til 'usknelige' i den sidste type qua det kaotiske ophav. Se konklusionen i *Hvad er filosofi?*, p.272-273.

10. Gilles Deleuze: *Pourparlers* (Paris: Les Éditions de Minuit, 1990), p.169.

11. Deleuze og Guattari: *Hvad er filosofi?*, p.83.

12. Det er en speciel ambition, men den kan forstås i forlængelse af udlægningen af immanensplanets stadige foldninger mellem tanke og stof, også forstået som væren-som-tilbliven eller tankens bliven-anden.

13. Deleuze og Guattari: *Hvad er filosofi?*, p.101.